

กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น :

กรณีศึกษา”เพลงโหงฟาง” ของจังหวัดตราด

LEARNING AND TRANSMITTING PROCESS
OF LOCAL WISDOM : A CASE STUDY ON HONGFANG
FOLKSONG IN TRAT PROVINCE*

จามร พงษ์ไพบูลย์**

ดร.จันทร์ชลี มาพุทธ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา) การให้ความหมายของการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของจังหวัดตราด 2) ประสบการณ์ในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) แนวทางในการธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น“เพลงโหงฟาง”ในจังหวัดตราด โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยทำการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน จำนวน 31 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและบันทึก

ภาคสนามวิเคราะห์ข้อมูลและการวิเคราะห์เนื้อหา

คำสำคัญ กระบวนการเรียนรู้/ สืบทอด/ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of this research were to study. 1) the definition of learning and transmitting local wisdom. 2) experience in learning and transmitting local wisdom. 3) learning process and transmitting process of local wisdom 4) the guideline for preserving local wisdom, “Hongfang Folksong” in Trat

*วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Province. This study was a qualitative research from 31 key informants by purposive random sampling, data collected by studied of document in-dept interview, non-participant observation, and field note, content analysis technique was used for analyze data.

The findings were:

1. The definition of learning and transmitting local wisdom, “Hong Fang” was perception and capability in performing and singing the song with traditional style that transmitted from persons in families or communities.

2. The experience in learning local wisdom was directly and indirectly, the wisdom transmitted by learning from observation and actual practice.

3. Learning and transmitting process was composed of 4 steps, the first : learning and understanding, the second : practicing, the third : improving, and the last : implementing.

4. The guidelines for preserving local wisdom, “Hongfang Folksong” were : close cooperation between school and community, construction of local curriculum and publication of instructional materials.

Keywords: Learning/ Transmitting/ Local Wisdom

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์และสภาพปัญหาปัจจุบันในสังคมไทยการพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาเน้นการเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักการพัฒนาที่ตัดขาดจากรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองก่อให้เกิดความเสียหายส่งผลกระทบต่อทุนแรงต่อการพัฒนาคนหลายด้านประกอบกับกระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาบวกกับกระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจุบันระบบข่าวสารและการติดต่อที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความขัดแย้งและสับสนในเรื่องความคิดความเชื่อค่านิยม ทำให้ระบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติถูกละเลย ภูมิปัญญาไทยถูกกระแสวัฒนธรรมไทยสมัยใหม่รุกรานครอบงำ วัฒนธรรมไทยถูกลดคุณค่าและกลายสภาพอ่อนแอลง สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และการศาสนาไม่ได้ปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนตามบทบาทอันแท้จริงการควบคุมทางสังคมเป็นไปอย่างไม่เข้มงวดไม่กระตุ้นให้คนปฏิบัติตามระเบียบของสังคมการที่ประเทศไทยจะสามารถก้าวไปสู่การพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาชาติได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและก้าวเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้น ส่วนหนึ่งจำเป็นต้องพัฒนาความเข้มแข็งทางด้านสังคมวัฒนธรรม อันเป็นผลรวมของสิ่งดีงาม ที่มีอยู่ในสังคมที่เกิดจากการสั่งสมต่อยอดร่วมกันของคนในสังคมขึ้นมาเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา วิถีชีวิต และภูมิปัญญาซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีที่ตั้ง

ที่เป็นศูนย์กลางระหว่างภูมิภาคเป็นสังคมที่รับความหลากหลายและความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมของตนได้อย่างกลมกลืนและเหมาะสมมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งนับเป็นจุดแข็งและโอกาสสำคัญในการพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการแก้ปัญหาสังคมไทยให้ เป็นไปอย่างเหมาะสมและตั้งอยู่บนศักยภาพของการพัฒนาตามที่ได้มีการทบทวนและกำหนดทิศทางอย่างชัดเจนไว้ในยุทธศาสตร์ชาตินโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2544-2549 ว่าจะต้องพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ สังคม สमानฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน(กระทรวง วัฒนธรรม, 2547, หน้า 1-12) และยุทธศาสตร์ การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคม แห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ การดำเนินการในระยะ 5 ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ได้มุ่งการวางรากฐานการพัฒนาคน ให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็น กำลังในการพัฒนาประเทศครอบคลุมการ พัฒนาคนใน 3 เรื่องที่สำคัญ คือ ความรู้คู่ คุณธรรมการเสริมสร้างสุขภาวะและการเสริมสร้าง คนไทยให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข (กระทรวงวัฒนธรรม, 2547, หน้า 3)

จากยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ข้อที่ 1 ของกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดให้:รักษา สืบทอด วัฒนธรรมของชาติและความหลากหลาย ของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง โดยได้เสนอแนวทางการดำเนินงานไว้ดังนี้

1. ศึกษาวิจัยอนุรักษ์ให้เป็นระบบ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

2. ส่งเสริมฟื้นฟูสืบทอดภูมิปัญญา ไทย ปัญหาการทอดทิ้งวัฒนธรรมของตนเองและการยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติกลายเป็นปัญหา สำคัญในสังคมไทยสิ่งเหล่านี้ยังคงเป็นคำถาม ซึ่งเป็นที่สงสัยว่าเป็นเพราะความไม่เข้มแข็ง ในวัฒนธรรมของตนเองความไม่เข้มแข็งภาค ประชาชนที่ขาดความรู้ที่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงหรือการละเลยการถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ และวิธีการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนา ศักยภาพของตนเอง (สุพัตรา ชาติบัญชาชัย, 2549, หน้า 7) กระทรวงวัฒนธรรมเสนอกิจกรรม การดำเนินงานให้เชิดชูวัฒนธรรม อันเป็น เอกลักษณะของจังหวัดต่างๆ ส่งเสริมฟื้นฟู สืบทอดภูมิปัญญาไทยการจะสนับสนุนและ ส่งเสริมวัฒนธรรมโดยพิจารณาจากรากเหง้า เอกลักษณะไทยสิ่งแรกที่สำคัญที่สุดคือ ภาษา (Language) ภาษาไทยเป็นภาษาที่คนไทยใช้ ในการติดต่อสื่อสารบอกความต้องการของ แต่ละบุคคลหรือใช้ในการเจรจาต่อรองสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ภาษาและสำเนียงในแต่ละท้องถิ่นอาจ มีความแตกต่างกันตามสภาพความเป็นอยู่ วัฒนธรรมพื้นถิ่นซึ่งมีการสืบทอดกันมาตั้งแต่ บรรพบุรุษในอดีตจนถึงปัจจุบันอาจมีการ เปลี่ยนแปลงหรือรักษาสภาพเดิมไว้ได้ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างหลายประการ วิวัฒนาการของมนุษย์ที่สามารถใช้ภาษาได้ ตอบกัน ในเชิงสร้างสรรค์และในเชิงสุนทรียศิลป์ ได้แก่ “เพลงพื้นบ้าน”ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรม แขนงหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาด้วยภูมิปัญญา เพื่อประโยชน์ในการสร้างความสุข ในการดำรง

ชีวิตเพลงพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นเพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมของชาวบ้านถือกำเนิดในสังคมระดับชาวบ้านจึงมีความเรียบง่ายทั้งด้านภาษาคถาจองและท่วงทำนองทั้งยังมีลักษณะเฉพาะถิ่นปรากฏอยู่ด้วยสมควรที่จะอนุรักษ์สนับสนุนฟื้นฟู “เพลงพื้นบ้าน” โดยเฉพาะ” เพลงโหม่งฟาง” ของจังหวัดตราดซึ่งเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ในอดีตเคยตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสอาจมีความทันสมัยหรือค่านิยมของต่างชาติผนวกรวมอยู่ด้วยซึ่งเป็นที่น่าสนใจและน่าจับตามองยิ่งนักทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอันสวยงามโดยเฉพาะสภาพภูมิศาสตร์ที่รวมเกือบทุกสภาพในเมืองไทยเข้าไว้ด้วยกัน มีทั้ง ภูเขา น้ำตก ทะเลเกาะใหญ่น้อยเป็นจังหวัดชายแดนที่มีพื้นที่เชื่อมต่อกับประเทศกัมพูชา ประชาธิปไตย ตั้งอยู่สุดเขตแดนภาคตะวันออก เป็นแหล่งอาหารทะเลสดที่หาได้ง่ายจากท้องทะเลไทยเป็นเมืองเล็กๆ แต่รายได้เฉลี่ยสูงใกล้เคียงกับเมืองใหญ่อีกหลายจังหวัดเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาช่วยสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ชาวตราดตลอดทั้งปีผู้วิจัยได้ดำเนินการสืบค้นจากหลักฐานทางวิชาการ และจากการสัมภาษณ์ศิลปินพื้นบ้าน พบว่า จังหวัดตราดยังมีการร้องเพลงพื้นบ้าน แต่ที่ปรากฏเป็นเอกสารมีอยู่น้อยมาก

เนื่องจากเพลงพื้นบ้านเป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้าน เพลงพื้นบ้านจึงสามารถประมวลเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกอันแสดง

ถึงโลกทัศน์ของชาวบ้านและบรรยากาศของหมู่บ้านไว้ในเนื้อหาบทเพลง นั้นด้วย บทเพลงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดนตรีจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของบทเพลงโดยตรง การศึกษาเพลงพื้นบ้านของกลุ่มชนต่าง ๆ นั้น นอกจากจะเข้าใจบทบาทหน้าที่ทางสังคมของเพลงพื้นบ้านแล้วยังทำให้เกิดความเข้าใจกลุ่มชนเจ้าของบทเพลงได้ดียิ่งขึ้นเพราะการศึกษาศิลปะพื้นบ้านจะต้องศึกษาในบริบททางสังคม ในฐานะที่ศิลปะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ชาวบ้านไทยใช้วิธีสืบทอดบทเพลงของตนจากปากต่อปากจากรุ่นสู่รุ่นโดยอาศัยการจดจำจึงไม่มีการบันทึกถึงกำเนิด ประวัติความเป็นมาและระเบียบวิธีในการร้อง การเล่น แต่ก็เป็นที่ยอมรับและมีการสืบทอดกันอยู่ในท้องถิ่นของตน ด้วยเหตุนี้นักวิชาการจึงกล่าวถึงความหมายของเพลงพื้นบ้านว่า คือ เพลงที่ชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ประดิษฐ์เนื้อหา ท่วงทำนอง และลีลาการร้องเป็นแบบแผนตามความนิยมของท้องถิ่นตน “เพลงโหม่งฟาง” ของจังหวัดตราดเป็นเพลงที่เคยมีบทบาทต่อสังคมแต่พบว่าสถานการณ์ในปัจจุบันหาผู้ร้องได้ยากกำลังจะสูญหายไปท่ามกลางความล่มสลายของสังคมเกษตรกรรม และผู้ที่ร้องได้มีความพยายามจะปรับเนื้อหาให้เข้ากับยุคปัจจุบันพยายามให้เพลงมีการดำรงอยู่ไม่ให้ตายหรือสูญไป และเพื่อประโยชน์ในการศึกษา อนุรักษ์ สืบทอด ฟื้นฟู ส่งเสริมรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและยกย่องเชิดชูเกียรติบุคคลากรในท้องถิ่นให้รักภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้หน่วยงานสถานศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของเพลงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

และนำเพลงพื้นบ้านบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนเกิดความรู้สึกรักหวงแหน และมีความพยายามที่จะเรียนรู้จนเกิดทักษะ สามารถสร้างเครือข่ายกระจายความรู้ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในจังหวัดตราด ดังคำกล่าวของ ปรานี วงษ์เทศ (2525, หน้า 47) ที่ว่าปัจจุบัน พ่อเพลงแม่เพลงส่วนใหญ่อยู่ในวัยชรา คนรุ่นใหม่ไม่สนใจร้องและฟังเพลงพื้นบ้าน จึงขาดการสืบทอดจากพ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเก่า มาสู่รุ่นลูกหลาน โอกาสที่เพลงพื้นบ้านจะสูญสิ้นไปจากสังคมหมู่บ้านจึงมีแนวโน้มสูงมาก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา สำรวจ และรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นการส่งเสริมฟื้นฟู ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนา สร้างสรรค์เป็นต้นแบบให้แก่ชุมชน รุ่นหลัง ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้และการ สืบทอดก่อนที่จะเลือนหายไปพร้อมกับความเจริญยุคใหม่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายของการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

2. เพื่อศึกษาประสบการณ์ในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

3. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ และการสืบทอด “เพลงโหงฟาง” ของชุมชน อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

4. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้าง รักรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของ จังหวัดตราด

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคือจังหวัดตราด

2. ขอบเขตประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 31 คน

ประกอบด้วย

2.1 ศิลปินพื้นบ้านพ่อเพลงแม่ เพลง และครูเพลง ที่มีความรู้และประสบการณ์ ในการร้องเพลงโหงฟาง

2.2 ผู้ทรงภูมิปัญญาสาขาศิลปการ แสดงสาขาภาษาและวรรณกรรมสาขากา รละเล่นพื้นบ้านพ่อเพลงแม่เพลงวิทยากรที่ให้ ความรู้ด้านการร้องเพลงพื้นบ้านโดยเฉพาะ “เพลงโหงฟาง” ของจังหวัดตราดสามารถ ถ่ายทอดความรู้เรื่อง “เพลงโหงฟาง” และยังคง ดำเนินการสืบทอดอยู่ในปัจจุบัน

2.3 ศิลปินพื้นบ้าน คนใน (Emic) ผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเพลง พื้นบ้านโดยเฉพาะ “เพลงโหงฟาง” ของ จังหวัดตราดซึ่งได้รับการสืบทอดและมีความ รู้เรื่อง “เพลงโหงฟาง”

2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านเพลงพื้นบ้านในจังหวัดตราด

3. ขอบเขตเนื้อหา

3.1 ความหมายกระบวนการเรียนรู้ และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของชุมชนในอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

3.2 ประสพการณ์ในการเรียนรู้และ
สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง”
ของชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

3.3 กระบวนการเรียนรู้และการ
สืบทอด “เพลงโหงฟาง” ของชุมชนในอำเภอ
เมืองตราด

3.4 แนวทางในการธำรงรักษาภูมิ-
ปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของจังหวัดตราด

4. ขอบเขตระยะเวลา

ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล
ภาคสนาม ระหว่างเดือนสิงหาคม 2549 – เดือน
มีนาคม 2550

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิง
คุณภาพ (Qualitative Research) มีจุดมุ่งหมาย
เพื่อศึกษา การให้ความหมาย ประสพการณ์
กระบวนการเรียนรู้และการสืบทอดและแนวทางใน
การธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง”
ของชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด
มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การเลือกพื้นที่ในการศึกษา
2. การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการ
ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลรายวันภายหลัง
ที่เก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
จากภาพรวม สังเกต การจดบันทึก การบันทึกเสียง
บันทึกภาพ ถอดความจากเทปบันทึกเสียง และ
บันทึกรายละเอียดพฤติกรรมจากภาพถ่าย
แล้วจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ทราบว่า
ได้ข้อมูลอะไรที่ครบถ้วนแล้วและจะต้องเก็บ
ข้อมูลอะไรเพิ่มเติมอีก

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลรายสัปดาห์
เพื่อจัดหมวดหมู่และตรวจสอบข้อมูลที่ได้อีก
ในแต่ละประเด็นว่าเพียงพอแล้วหรือยัง

1.3 การวิเคราะห์ภาพรวมเพื่อหาข้อ
สรุปและตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่
ได้จากการแสดงข้อมูลรวมถึงการตรวจสอบว่า
ข้อสรุป/ความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้อง
แม่นยำหรือน่าเชื่อถือเพียงใด

2. วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนาม
ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของ ข้อความ คำพูด
ประโยค วลี หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสื่อ
ความหมายถึงการกระทำและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
กับคนในสังคม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธี
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)
วิเคราะห์ข้อมูลแต่ละบรรทัดพิจารณาอย่าง
ละเอียดเป็นคำต่อคำ วลีต่อวลี ประโยคต่อประโยค
แยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Sorting and
Coding the Data) จากนั้นให้รหัสและนำรหัส
(Coding) เหล่านี้มาจัดเป็นหมวดหมู่แบ่งแยก
ประเภท (Category) จัดกลุ่มตามประเภทหรือ
ลักษณะที่มีความหมาย มีความสัมพันธ์ไปในทาง
เดียวกันซึ่งอาจจัดได้ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย

3. คัดเลือกหมู่หลัก (Core Category)

เป็นกระบวนการเลือกหมวดหมู่ที่เป็นแกนสำคัญของปรากฏการณ์ทั้งหมดที่รวบรวมได้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหมวดหมู่อื่นอย่างเป็นระบบและนำสาระที่ได้รับจากข้อมูลหรือหมวดหมู่นี้มาพัฒนาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. นำสาระที่วิเคราะห์ได้จากผู้ให้ข้อมูลทุกรายมารวบรวมเพื่อสร้างข้อสรุปโดยวิธีการแบบอุปนัย (Inductive) ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

5. ตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดกลับไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

6. นำข้อสรุปที่ได้เสนอในเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ความหมาย ของการเรียนรู้และ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของชุมชนอำเภอเมืองตราดจังหวัดตราด หมายถึง การได้รับความรู้ และสามารถเล่น และร้อง “เพลงโหงฟาง” ได้อย่างถูกต้องตามแบบแผน โดยผ่านการถ่ายทอดความรู้ และ ศิลปะการแสดงออกจากผู้มีความรู้ เกิดความซาบซึ้ง ศรัทธา เกิดเจตคติที่ดีพยายามที่จะ อนุรักษ์รักษามองเห็นคุณค่าที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนรุ่นต่อไป

2. ประสพการณ์ในการเรียนรู้ มี 2 แนวทางหลัก ได้แก่

2.1 ประสพการณ์ในการเรียนรู้แบบทางตรง

เป็นประสพการณ์ที่ได้สัมผัสตั้งแต่เกิดมี

ส่วนร่วมในกระบวนการนวดข้าวสงฟางรู้สึกชอบประทับใจลงมือปฏิบัติจริงฝึกร้องจนเกิดทักษะ ไม่มีตำราเรียนลงมือกระทำด้วยวิธีการเรียนรู้ เมื่อลงมือปฏิบัติแล้วพบปัญหาพยายามปรับปรุงแก้ไข พัฒนาตนเอง ปรับเนื้อร้องให้เหมาะสมกับยุคสมัย

2.2 ประสพการณ์ในการเรียนรู้แบบทางอ้อม

เป็นประสพการณ์ในการเรียนรู้ โดยผ่านการได้ยิน ได้เห็น และจดจำเป็นแบบอย่างแล้วนำมาฝึกหัดพยายามให้คล้ายคลึงต้นแบบให้มากที่สุด จนเกิดทักษะ ค้นพบแนวทางแก้ไข จนสามารถร้องได้ด้วยตนเอง

2.2.1 ประสพการณ์ในการสืบทอดแบบครูพักลักจำ

เป็นการสืบทอดที่เกิดจากความสนใจ ไม่ได้เกี่ยวข้องกันชนิดตัวต่อตัว จดจำไว้พยายามจับจุดสำคัญ นำมาฝึกหัดร้องตาม

2.2.2 ประสพการณ์ในการสืบทอดแบบปฏิบัติจริง

เป็นการสืบทอดจากความใกล้ชิด ด้วยการร้องปากเปล่าไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นนำความรู้เดิมมาฝึกหัดปรับปรุงพัฒนา ค้นหาวิธีการที่ตนเห็นว่าเหมาะสมที่สุดด้วยตนเอง

3. กระบวนการเรียนรู้และการสืบทอด “เพลงโหงฟาง”

กระบวนการเรียนรู้ที่พ่อเพลงแม่เพลงใช้ในการเรียนรู้ทั้งหมด เป็นรูปแบบผสมผสานที่มีทั้งแบบทางตรงและแบบทางอ้อมแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 กระบวนการเรียนรู้ประกอบ
ด้วยขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

3.1.1 สร้างความรู้ ความเข้าใจ
โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสาธิตการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ประสบการณ์กับบุคคลไม่มีตำราเรียน
ลองผิดลองถูกโดยการปฏิบัติจริง แล้วนำสิ่งที่
พบมาพัฒนาตนเองไปเรื่อย ๆ เป็นการเรียนรู้ที่
ไม่รีบร้อนแต่ค่อยเป็นค่อยไป

3.1.2 การฝึกปฏิบัติจริง โดยทดลอง
ปฏิบัติจริงจนค้นพบว่าประสบผลสำเร็จเพียงใด
มีปัญหาลักษณะใดที่ควรปรับแก้ และพัฒนาให้ดีขึ้น

3.1.3 การปรับปรุงแก้ไข เป็น
การแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จากการฝึกปฏิบัติ
ด้วยตนเองและจากผู้อื่นชี้แนะ

3.1.4 การประยุกต์ใช้ โดยปรับ
การร้องและเล่นให้เหมาะสมกับสถานการณ์
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้น ๆ

4. กระบวนการสืบทอด
ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน
คือ

4.1 การเผยแพร่ โดยการร้องและ
เล่นให้ผู้อื่นรับรู้ และมองเห็นคุณค่า

4.2 การกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยมี
การร้องและเล่นต่าง ๆ ตามโอกาสที่เหมาะสม
ในสังคม

4.3 การฝึกหัดคนรุ่นใหม่ โดยเน้น
ให้เห็นคุณค่าและมีความสามารถในการร้องและเล่น
มีเวทีสนับสนุนการนำผลงานออกแสดงให้
ผู้อื่นชมจนสามารถเป็นผู้สืบทอดความรู้ด้าน
เพลงพื้นบ้านโดยเฉพาะ “เพลงโหงฟาง” ของ
จังหวัดตราดได้อย่างถูกต้องสมสมัย

**4. แนวทางในการธำรงรักษา “เพลง
โหงฟาง”**

**4.1 การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน
และสถานศึกษา** สถานศึกษาเป็นหน่วยงาน
สำคัญที่รับผิดชอบจัดการศึกษาแก่นักเรียน
ให้มีความรู้ อ่านออก เขียนได้เกิดทักษะด้าน
ภาษาไทย การใช้ถ้อยคำที่ถูกต้องภาษาไทย

4.2 การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
ควรรวบรวมองค์ความรู้เรื่องเพลงโหงฟางจัด
ทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้คนรุ่นหลัง
ได้ใช้เป็นต้นแบบในการศึกษาหาความรู้ต่อไป

4.3 การผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่
เป็นการประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริม
สนับสนุนให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแพร่กระจาย
ทำให้คนทั่วไปได้รู้จัก ได้เห็นคุณค่า ผู้สนใจ
สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า

1. การให้ความหมายของการเรียนรู้
และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง”
หมายถึง การรับรู้และสามารถเล่นและร้องได้
อย่างถูกต้องตามแบบแผนโดยผ่านการถ่ายทอด
จากบุคคลในชุมชนหรือครอบครัว

2. ประสบการณ์ในการเรียนรู้และ
สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทั้งแบบทางตรง
และแบบทางอ้อมมีการสืบทอดโดยวิธีครูพัก
ลักจำ และฝึกปฏิบัติจริง

3. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอด
มี 4 ขั้นตอนสำคัญคือ

ขั้นตอนที่ 1 สร้างความรู้ความเข้าใจ

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงแก้ไขและ

ขั้นตอนที่ 4 นำไปประยุกต์ใช้

4. แนวทางในการธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ทำได้โดยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและสถานศึกษา, จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความหมาย ของการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของจังหวัดตราด คือ การได้รับความรู้และสามารถเล่นและร้อง “เพลงโหงฟาง” ได้อย่างถูกต้องตามแบบแผนโดยผ่านการถ่ายทอดความรู้ และศิลปะการแสดงออกจากผู้มีความรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด ให้ความสำคัญกับความรู้สึกล้านจิตใจ ค่านิยม ความศรัทธาต่อพ่อเพลง แม่เพลงที่มีความสามารถในเชิงขับร้องและเชิงกลอนมาก ถือเป็นคนพิเศษ ยกย่องให้เป็นต้นแบบที่สามารถสร้างความศรัทธาความซาบซึ้งประทับใจ เกิดเจตคติที่ดีแก่ผู้พบเห็นสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนด้านเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สร้างสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกล้วนเหนียวมีความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความพยายามที่จะธำรงรักษาไว้ และพ่อเพลง แม่เพลงก็มีความผูกพันต่อ “เพลงโหงฟาง” ในฐานะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมในกระบวนการทำนาแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎา ยศขจรรัฐ (2546) ทำการวิจัยเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น

เข้าสู่โรงเรียน พบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียนของจังหวัดตราดบุรี ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐเอกชนและองค์กรท้องถิ่นเกิดบรรยากาศฟื้นฟูผู้ทรงภูมิรู้ในท้องถิ่นเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรและร่วมกิจกรรมถ่ายทอดความรู้การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันชุมชน และโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นสะท้อนสำนึกของสังคมในด้านคุณค่าผู้คนได้หันกลับมาศึกษากันอย่างจริงจัง ถึกซึ้งและกว้างขวางอันเป็นการสร้างคุณแห่งวัฒนธรรมกับคุณภาพชีวิตให้พัฒนาที่ยั่งยืน

2. ประสพการณ์ในการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราดสรุปได้ 4 วิธี ดังนี้ 1) ประสพการณ์ในการเรียนรู้แบบทางตรง คือ มีโอกาสสัมผัสตั้งแต่เกิดมีวิถีชีวิตอยู่ใกล้ชิดกับครอบครัวเครือญาติที่เป็นชาวนา มีส่วนร่วมกิจกรรม การทำนาหว่านข้าว สงฟาง รู้สึกชอบ ประทับใจมีความตั้งใจและพยายามฝึกฝนจนสามารถร้องได้เองสอดคล้องกับงานวิจัยของ พยุงพร ไตรรัตน์สิงกุล (2537) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตองอำเภอพนมสารคามจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีการถ่ายทอดสืบกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งกระบวนการถ่ายทอดประกอบด้วย 1) แหล่งความรู้จากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยราชการต่าง ๆ 2) ผู้ถ่ายทอด

และผู้รับรู้การถ่ายทอด ได้แก่ ครอบครัวเพื่อนบ้าน และบุคคลต่างหมู่บ้าน 3) วิธีการถ่ายทอดได้แก่ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษเป็นวิธีการถ่ายทอดจากการสังเกต การทดลอง การบอกเล่าด้วยปาก การปฏิบัติจริง และการฝึกฝนด้วยตนเองเกิดจากความเคยชินที่พบเห็นทุกวันจนสามารถทำได้ ไม่ต้องมีคนสอนแต่ในบางครั้งก็ใช้วิธีการเลียนแบบและสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ รุกขชาติ (2541) ทำการวิจัยเรื่อง แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ในศตวรรษที่ 2 พบว่าลักษณะการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียน ปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง

3. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น “เพลงโหงฟาง” ของชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างความรู้ความเข้าใจ โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ให้ลงมือทำ การสาธิต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ลงมือกระทำจริง ลองผิดลองถูก ไม่มีหลักสูตร ไม่มีตำราเรียน 2) ฝึกปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญ 3) ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง และตามคำชี้แนะของผู้อื่น 4) ประยุกต์ใช้โดยปรับการร้องและเล่นให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์ (2540) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่าและกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย: กระบี่กระบอง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดที่สำคัญประกอบด้วย การจัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนโดยครูต้นแบบที่มีคุณภาพ ด้วยการสอนทักษะพร้อมไป

กับการอบรมมนัสผู้เรียน, และสอดคล้องกับผลการวิจัยและพัฒนารูปแบบ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวซองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สุวิชัย โกศัลยวัฒน์ (2540) ผลการศึกษาพบว่า วิธีการถ่ายทอดคือการพูดคุยกันแลกเปลี่ยนแบบพฤติกรรม สอนกันเป็นกลุ่มย่อยภายในบ้าน ทำให้ยังคงรักษาและสืบทอดความเป็นซองอยู่ได้โดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาน กิมปี (2540) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า เครือข่ายการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากการตระหนักถึงปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจของชุมชนโดยมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ โดยองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยการใช้ความรู้จากการศึกษาแบบทางการเสริมต่อการศึกษานอกโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย อันเป็นกระบวนการต่อเนื่อง กาสัก เต๊ะจันหมาก (2543) วิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบกระบวนการพัฒนาประชาสังคมสำหรับสภาวัฒนธรรมจังหวัดพบว่าการมีกระบวนการเพื่อให้สามารถดำเนินงานวัฒนธรรมได้ประกอบด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรม ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม กระบวนการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมและกระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การใช้สื่อและสื่อสารมวลชนโดยมีลักษณะเป็นกระบวนการ

การกลุ่ม การดำเนินงานวัฒนธรรมจริงจากปัญหาในชีวิตจริง และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ผู้นำการประชุมปรึกษาหารือกัน เป็นเบื้องต้น การขยายและเชื่อมโยงเครือข่ายญาติ การดำเนินงานวัฒนธรรมที่แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชน และการมีกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนจากนโยบายของรัฐ และจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัตยาทิพรัตน์ (2543) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยการใช้อนุสัญญาท้องถิ่น “หนังตะลุง” ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่าใช้วิธีการสอนแบบบรรยายสลับการสอนแบบสาธิตและแบ่งกลุ่มปฏิบัติงาน โดยครูผู้สอนควรเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและนำปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนโดยตรง ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนต่างๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับอุดมศึกษาโดยให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและเป็นการสอนให้เห็นคุณค่าศิลปะพื้นฐานทางด้านหนังตะลุงเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ชื่นชม และมีความตระหนักในคุณค่าอันนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปและสอดคล้องกับงานวิจัยของสภาวัฒนธรรมจังหวัดตราด (2544) ศึกษาอนุสัญญาท้องถิ่นจังหวัดตราด พบว่าอนุสัญญาท้องถิ่นจังหวัดตราดยินดีสอนหรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่หน่วยงาน สถานศึกษา นักเรียน

นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจทั่วไป องค์ความรู้ที่สามารถถ่ายทอดได้ส่วนใหญ่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้มากกว่า 1 สาขา วิธีการถ่ายทอดความรู้ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนมากกว่า 1 วิธี โดยใช้ทั้งวิธีการสอน การสาธิต การบอกเล่า การฝึกปฏิบัติ ในงานวิจัยเรื่อง สถานภาพและกลยุทธ์การส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ในชุมชนภาคตะวันออกของประเทศไทยของ กุหลาบ รัตนสังธรรม พบว่า มีการเรียนรู้จากตัวแบบซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมของมนุษย์ และสังเกตผลของการปฏิบัติถ้าเกิดความพึงพอใจบุคคลผู้นั้นจะกระทำตามอย่างโดยคาดหวังจะได้ผลการปฏิบัติตามที่รับรู้ เช่นเดียวกับผลการวิจัยที่พบว่า เมื่อผู้สนใจ ใส่ใจ มีความต้องการจะร้องเพลงโหม่งฟางได้ก็จะกระทำตามแบบอย่างครูเพลง หรือพ่อเพลง แม่เพลงรุ่นพี่เช่นกัน และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกระบวนการที่บุคคลแบ่งปันประสบการณ์ความสำเร็จและความล้มเหลวของการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันมีผลทำให้อีกฝ่ายนำผลของประสบการณ์นั้นไปปฏิบัติได้อย่างมีทิศทางและมั่นใจ การลองผิดลองถูกเป็นกระบวนการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้จากความสำเร็จและความล้มเหลวทำให้บุคคลมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยกับเหตุผลที่เกิดขึ้นแต่บุคคลจะกระทำหรือละเว้นการกระทำให้ทิศทางที่ผลจะเกิดขึ้นแล้วเกิดความพึงพอใจสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าพ่อเพลงแม่เพลงที่เรียนรู้โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันนั้น เพื่อนำสิ่งที่ประสบมาแล้วไม่เป็นที่พอใจของตนเอง และที่สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ดูได้ว่าการ

แสดงของคนนั้นเป็นที่ถูกใจคนดูหรือไม่ หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงพัฒนาและแนะนำผู้ร่วมวงเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นที่ถูกใจผู้ชมมากขึ้นซึ่งในส่วนนี้จะเป็นผลด้านจิตวิทยาว่าเมื่อทำสิ่งที่ตนพอใจและคนอื่นพอใจใช้เกณฑ์มาตรฐานความรู้สึกที่สีหน้า แววตา และความรู้สึกที่สัมผัสได้อย่างอัตโนมัติพอจะนับได้ว่าเป็นเกณฑ์มาตรฐานของสังคมในแต่ละยุคสมัย เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ได้สรุปการเรียนรู้ของชาวบ้านไว้ 8 ประการ คือ 1) การลองผิดลองถูก 2) การลงมือทำจริง 3) การสาธิตวิธีการ 4) เรียนรู้จากพิธีกรรม 5) เรียนรู้จากศาสนา 6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน 7) การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม 8) ครูพักลักจำ พบว่าผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับเอกวิทย์ ณ ถลาง คือ วิธีที่ 1, 2, 3, 6, 8 สำหรับงานวิจัยนี้ได้สรุปว่าการลองผิดลองถูก และวิธีครูพักลักจำเป็นวิธีการที่ต่อเนื่องกัน สำหรับวิธีที่ 4 และ 7 นั้นไม่พบว่าการเรียนรู้อย่างชัดเจน ในงานวิจัยของอดุลย์ วงศรีคุณ (2543) ทำการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง พบว่าองค์ประกอบการเรียนรู้ของชุมชนประกอบด้วยการศึกษาประสบการณ์จากชุมชนอื่น การศึกษาดูงาน การทัศนศึกษา การสนทนาปริกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมอย่างเป็นทางการ การปฏิบัติจริง ซึ่งผลการวิจัยนี้พบว่ากระบวนการเรียนรู้เพลงโหงฟางของชุมชนอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราดยังไม่มี การศึกษาดูงานและการพาไปทัศนศึกษา

4. แนวทางในการธำรงรักษา

“เพลงโหงฟาง” พบว่ามี 3 แนวทางหลัก ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและสถานศึกษา 2) จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 3) ผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ เปรียบเทียบกับงานวิจัยของ กาสัก เต๊ะชั้นหมาก (2543) ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาประชาสังคมสำหรับสภาวัฒนธรรมจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า การมีกระบวนการเพื่อให้สามารถดำเนินงานวัฒนธรรมได้ประกอบด้วย กระบวนการทางวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดกิจกรรมจากปัญหาในชีวิตจริง การดำเนินงานวัฒนธรรมที่แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกและประชาชน การมีกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนจากนโยบายของรัฐ และจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง สำหรับงานวิจัยนี้พบว่าหากชุมชนและสถานศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมจะสามารถธำรงรักษาและอนุรักษ์ “เพลงโหงฟาง” และสอดคล้องที่ว่าชุมชนมีความต้องการให้รัฐและองค์กรต่างๆ ให้การสนับสนุนและการมี การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการดำเนินงานของศิลปินพื้นบ้านจะสามารถผลักดันให้การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านนี้ประสบความสำเร็จได้เช่นเดียวกัน ณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น “หนังตะลุง” ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่าใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย สลับการสอนแบบสาธิต และแบ่งกลุ่มปฏิบัติงาน

โดยครูเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และนำปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนโดยตรง การสอนเปิดสอนในคาบชุมนุม และเปิดเป็นวิชาเลือกและมีความเห็นว่าควรนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยสอนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เป็นการสอนให้เห็นคุณค่าศิลปะพื้นฐานทางด้านหนังตะลุงเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ชื่นชม และมีความตระหนักในคุณค่าอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปสอดคล้องกับงานวิจัยที่ว่าชุมชนเสนอความต้องการว่าควรให้ความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและสถานศึกษา ควรเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญาควรเรียนรู้ด้านทักษะการสอนจากครูในสถานศึกษา และครูในสถานศึกษาควรเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาจากผู้ทรงภูมิปัญญาเพลงโหงฟาง เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่นักเรียนเยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของเพลงโหงฟางอันจะนำไปสู่การธำรงรักษาสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยทำให้ทราบว่ามีความรักผูกพันกับวิถีชีวิตชนบทของชาวนา มีความทรงจำที่ประทับใจในกระบวนการทำนา จนถึงขั้นตอนการร้องเพลงโหงฟางเกิดความรู้สึกหวงแหนในเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมีความต้องการที่จะให้มีการฟื้นฟูสืบทอดกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้ให้ส่งต่อแก่คนรุ่นต่อไปและพบว่าผู้ทรงภูมิปัญญาเพลงโหงฟางยังขาดทักษะด้านการสอนและครูผู้สอนยังไม่มีความรู้ในเรื่องเพลงโหงฟางสถานศึกษา

ยังไม่ได้ให้ความสำคัญในภูมิปัญญาสาขาเพลงพื้นบ้าน โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติผู้มีความรู้ความสามารถด้านการร้อง“เพลงโหงฟาง” ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมของวัฒนธรรมหรือคนดีศรีชุมชนหรือรางวัลอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและเป็นการรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า

2. ใช้ศักยภาพของผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเพลงพื้นบ้านบูรณาการเรียนรู้ร่วมกับครูที่สอนในระบบโรงเรียนให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยสามารถถ่ายทอดความรู้และวิธีการร้อง “เพลงโหงฟาง” ให้กับเยาวชน นักเรียน นักศึกษา โดยเป็นวิทยากรพิเศษให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาในชุมชนให้เห็นความสำคัญ กำหนดเนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่น และที่พบว่าพ่อเพลง แม่เพลง ศิลปินพื้นบ้านยังขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ นั้น ควรมีการทำงานประสานความร่วมมือ ให้ความรู้ด้านหลักการสอนเพื่อให้เกิดทักษะกระบวนการเรียนรู้ และสืบทอดโดยเฉพาะเพลงโหงฟางของจังหวัดตราดซึ่งเป็นการดำเนินงานช่วยเหลือพึ่งพากันระหว่างโรงเรียนและชุมชน

3. จัดหาแหล่งรองรับผลงานจัดหาเวทีการแสดง เป็นการสร้างโอกาสให้พ่อเพลง แม่เพลงมีบทบาทในแหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นการเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายแก่คนทั่วไป ในปัจจุบันพ่อเพลง แม่เพลง ศิลปินพื้นบ้านมีความพร้อมสามารถปรับเป็นการละเล่นและแสดงออกแก่สาธารณชนได้แต่ขาดโอกาส

และเวทีที่จะแสดง หากเปิดโอกาสให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะเพลงโหงฟางที่ใกล้สูญหาย จะสามารถฟื้นฟูให้เด็กรุ่นใหม่เรียนรู้ตามความสนใจ

4. พยายามให้มีการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้หน่วยงานราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน หรือหน่วยงานอื่นๆ สนับสนุนงบประมาณ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นำเสนอ “เพลงโหงฟาง” ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับแก่สาธารณชนนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสมการให้ความร่วมมือต้องเกิดขึ้นทั้งสองฝ่ายและเป็นความร่วมมือที่เป็นความพึงพอใจระหว่างกันและกันดังนั้นควรมีการสื่อสารให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและความเข้าใจที่ตรงกัน

5. รวบรวมความรู้เทคนิควิธีการร้องเพลงโหงฟางของจังหวัดตราดจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนเยาวชนเกิดความรู้ความเข้าใจเห็นความสำคัญของเพลงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตราดและเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักและเห็นความสำคัญ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา “เพลงโหงฟาง” เพื่อรวบรวมเป็นต้นแบบให้กับจังหวัดตราด การวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงจะสามารถสืบค้นความเป็นมาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวนาจังหวัดตราดได้เพราะในเนื้อหาของเพลงที่พ่อเพลงแม่เพลงได้ประดิษฐ์สำนวนคำร้องไว้นั้นเป็นบทเพลงที่บรรยายบริบทพื้นที่ ชุมชน การทำมาหากิน การดำเนินชีวิตไว้ในเนื้อหาของเพลง

2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาแนวทางจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดในระบบโรงเรียนและระบบนอกโรงเรียน เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “เพลงโหงฟาง” ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของจังหวัดตราด หากได้มีการศึกษาวิเคราะห์และจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นจะสามารถเป็นสื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนให้แก่ผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2546). กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- _____. (2547). เอกสารประกอบการประชุมสัมมนานักบริหารงานวัฒนธรรม ประจำปี
งบประมาณ 2547. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กฤษฎา ยศรัฐ. (2546). การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่โรงเรียน: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี.
ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาสัถ เต๊ะจันหมาก. (2543). กระบวนการพัฒนาประชาสังคมสำหรับสภาวัฒนธรรมจังหวัด.
กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กุหลาบ รัตนสังขธรรม. (2546). รายงานการวิจัยเรื่องสถานภาพและกลยุทธ์การส่งเสริมและ
สนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนภาคตะวันออก
ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ณัฐยา ทิพรัตน์. (2543). การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น "หนังตะลุง"
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา.
ปริญญานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2525). พื้นบ้านพื้นเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา.
- ปาน กิมปี. (2540). การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเอง
ของชุมชน. ปริญญานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พยุพพร ไตรรัตน์สิงหกุล. (2537). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้าน
เครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา. ปริญญานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดตราด. (2544). ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดตราด. ตราด: สำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัดตราด.
- สุกัญญา ภัทราชัย. (2540). เพลงปฎิพากย์: บทเพลงแห่งปฎิภาณของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ:
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุจนายา. (2545). เพลงพื้นบ้านศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์คติชนวิทยา, คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุจิตรา สุนทรทรัพย์. (2540). การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่าและกระบวนการถ่ายทอด
ศิลปปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย: กระบี่กระบอง. ปรินิพนธ์ปรินิพนธ์ปริญาครุศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิชัย โกศัลยะวัฒน์. (2540). รายงานผลการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านของ
ชาวช่องในภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- อดุลย์ วังศรีคุณ. (2543). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้
ชุมชนเข้มแข็ง. ปรินิพนธ์ปรินิพนธ์ปริญาครุศาสตรดุขฎิบัณฑิต, สาขาพัฒนศึกษา,
บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของ
ชาวบ้านไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- . (2544). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนและการปรับตัวของชาวบ้านไทย.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- Backer, J. R. (2000). The greig-duncan folk songs. *Folk Singer*, 59(200), 337-340.
- Gardner, H. (1999). *Multiple intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books.
- Graham, S. J. (2002, December). The music of American folk song and other
selected writings on American folk music. *Book Review*, 59(2), 367-369.